

تدریس تعاملی

INTERACTIVE TEACHING

تهیه و تنظیم : یوسف هدایی

تدریس تعاملی

- ▶ تدریس تعاملی، تدریسی است که فراتر از کمک به دانش آموز به کسب محتوای علمی و مهارتها می اندیشد.
- ▶ به فرایند تفکر و اهداف اجتماعی آموزش تاکید فراوان دارد.
- ▶ ریشه در یونان قدیم دارد و در اوایل قرن بیستم مورد تاکید روانشناسان و نظریه پردازان تعلیم و تربیت قرار گرفت.
- ▶ در مقابل تدریس نظارت و تحدید، اقتدار و تسلط قرار دارد و هدف اصلی آن توسعه مهارتهای نقش محور است.

تدریس تعاملی

- ▶ معلم و دانش آموزان از طریق یک نظام مشارکتی فعالیتهای آموزشی را دنبال میکنند.
- ▶ دانش آموزان فعال و پویا در تعامل و کنش و واکنش متقابل با محیط هستند.
- ▶ از این منظر یادگیری کلیتی است که انسان آن را تجربه می کند و این تجربه موجب شناخت و تحول او می شود.
- ▶ سه اصل **آزادی**، **مسئولیت** و **انتخاب** نقش اساسی را ایفا میکنند.

تدریس تعاملی

اهداف استفاده از تدریس تعاملی :

۱- کسب حقایق علمی از طریق تحقیق، تفکر، مباحثه و استدلال
منطقی

۲- تقویت استدلال و درک و فهم

۳- تقویت همکاری و احترام به سایر اندیشه ها

۴- پرورش تفکر انتقادی و تحمل اندیشه های مخالف

مبانی نظری تدریس تعاملی

- ▶ جان دیویی (Dewey) در سال ۱۹۱۶ می گوید: کلاس درس باید آئینه جامع، وسیع و آزمایشگاهی برای زندگی واقعی باشد.
- ▶ هربرت تِلن (Thelen): در الگوی خود انسانی را در نظر می گیرد که در بستر تعامل با دیگران به رشد و تعالی می رسد.
- ▶ هولفیش و اسمیت: رشد عقلانی و فرایندهای اجتماعی را بسیار به هم وابسته میدانند. آنها شناخت را تنها محصول محیط و حواس نمی دانند بلکه آن را نتیجه تجربه و تعامل میدانند.
- ▶ زاهوریک (۱۹۹۵)، یکی از نظریه پردازان ساخت گرایی: دانش آموزان نیاز دارند که ساختهای شناختی خود را با دیگران که می توانند از او انتقاد کنند در میان بگذارند، تا بدینوسیله ساختارهای ذهنی خود را اصلاح کنند.

الگوی تدریس تعاملی

بر رشد آگاهی های مربوط به فرایند مردم سالاری و برخی مهارت های شناختی همچون تفکر و تحلیل ارزشها تاکید دارد تا امکان مشارکت در رفتارهای مردم سالارانه را فراهم کند.

در این الگو ۳ وجه پویا و فعال قرار دارند:

1. **کاوش** (جمع آوری اطلاعات، تلفیق و تحلیل و ترکیب آنها)
2. **وحدت بخشیدن** (سازماندهی داده های حاصل از کاوش)
3. **تعالی** (رشد به فراسوی ادراک موقتی و رضایت درونی)

از تعامل این ۳ وجه دانش آموزان در یک فرایند فعال فکری به دانش و معرفت همراه با تعالی و ارزش می رسند.

الگوی تدریس تعاملی

- ▶ در الگوی تعاملی محیط آموزشی باید آنچنان سازماندهی شود که فرصتها هر چه طبیعی تر برای تعامل و تلاش فردی و گروهی مهیا شود.
- ▶ بیشتر به محیطی که تجربه در آن تقویت می گردد توجه می شود، تا خود تجربه به عنوان وسیله برای رسیدن به هدف

الگوی تدریس تعاملی

- ▶ در این رویکرد دانش آموز باید بتواند عاقلانه مسائل عمومی را تحلیل و مواضع خو را تعیین نماید.
- ▶ این موضع باید بازتاب مفاهیم عدالت و شأن انسان (دو ارزش اساسی در جامعه مردم سالار) باشد .

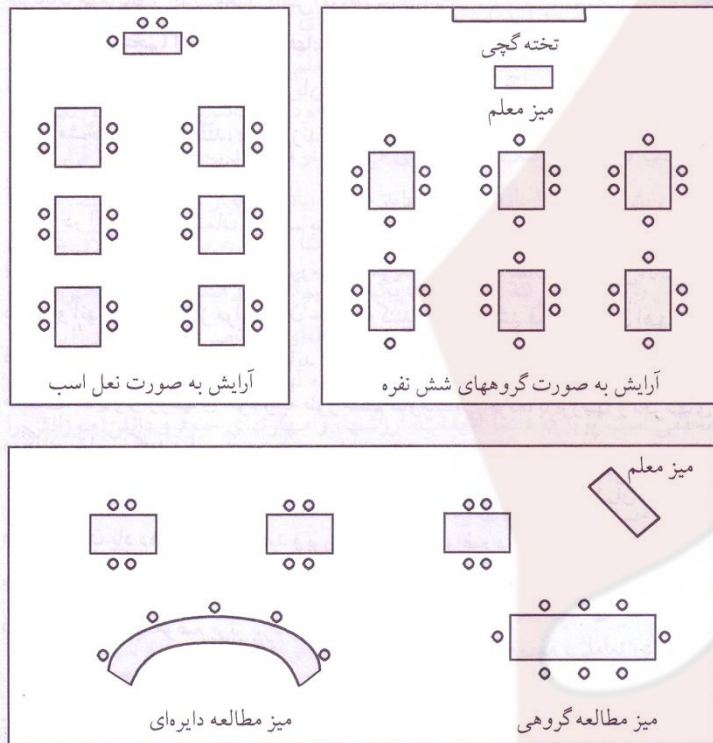
شایستگی های لازم برای تعیین این موضع :

- ▶ شناسایی ارزشهای مطرح شده در جامعه (قانون اساسی)
- ▶ تصمیم گیری درباره روشهای حل مساله
- ▶ شناخت، تحلیل و نقد منطقی و مشخص کردن موضع خود

مراحل اجرای الگوی تعاملی

- ۱- روبه رو کردن دانش آموز با یک موقعیت مساله دار، متضاد و یا متعارض
(طرح یک سوال، یک داستان یا نمایش یک فیلم)
- ۲- شناسایی مساله و تعارض های موجود در آن
(استفاده از بارش مغزی برای طرح کلیه راه حلها)
- ۳- اتخاذ مواضع یا راه حل های ممکن
(تعیین معیارهای ارزشی و موضع حاصل از آن)
- ۴- مباحثه و مناظره درباره راه حلها و مواضع مطرح شده
(کسب «ساخت ذهنی» در تعامل با محیط و تجربه)پیاژه
- ۵- ارزیابی دیدگاه های مختلف و تدوین و تنظیم نتایج
(توانایی داوری درباره ارزشها و نگرشها و مقایسه آنها با سایر اندیشه ها)
- ۶- اصلاح مواضع و یا انتخاب موضع نهایی
(نقد و بررسی عقاید و ارتقا و اصلاح مواضع در صورت مدلل بودن)

ساختار کلاسی متناسب روش تعاملی

- ▶ موجب تسهیل تعامل شود
- ▶ تقسیم کلاس به گروه های کوچک
- ▶ جو مناسب و عاطفی در کلاس
- ▶ حفظ احترام، اعتماد و امنیت

نظام اجتماعی - روابط حاکم بر فرایند تدریس

- ۱- حسن اعتماد دو جانبه بین معلم و دانش آموز
- ۲- عدم تحمیل نظرات توسط معلم و گسترش فرهنگ کثرت باوری
- ۳- ایجاد روابط فرد و جمعی
- ۴- نگرش مثبت به فعالیتهای خلاق
- ۵- معلم یک فرد مقتدر و تصمیم گیرنده نهایی نخواهد بود
- ۶- محیط آموزش سرشار از چالش اما مملو از اعتماد و احترام و امنیت است.

موقعیت و منابع

▶ اهداف آموزشی برخاسته از تعاملند و نمی توانند بدون توجه به موقعیت آموزشی به وجود آیند و یا از پیش تعیین شوند.

محیط و منابع آموزشی باید به گونه ای طراحی شود که:

▶ تجربه ها حمایت شوند تا به سطح بالاتری از آگاهی برسند

▶ فرصت هایی برای ارزیابی اهداف توسط معلمان

▶ معلمان منبع تسهیل و حمایت در فرایند آموزشی

▶ موجب خودنوسازی و کاوش معلمان و دانش آموزان شود

▶ منابع آموزشی به معلم، کتاب درس و فعالیتهای کلاس محدود نمی شود.

هر منبع یا موقعیتی که بتواند تفکر و استدلال دانش آموزان را تقویت کند می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

محاسن و محدودیت های الگوی تدریس تعاملی

محاسن :

- ۱- پرورش تفکر و استدلال
- ۲- توانایی اظهار نظر
- ۳- انتقادگری و انتقادپذیری
- ۴- تجزیه و تحلیل
- ۵- حل مسائل به صورت مشارکتی
- ۶- رابطه مطلوب اجتماعی
- ۷- تشخیص تعارضها
- ۸- دفاع از مواضع و ارزشها
- ۹- کثرت گرایی و احترام به اندیشه ها
- ۱۰- تحمل عقاید مخالف

محاسن و محدودیت های الگوی تدریس تعاملی

محدودیت ها:

- ۱- فضای آموزشی نامناسب
- ۲- تعداد بالای دانش آموز
- ۳- تراکم محتوای آموزشی
- ۴- عدم آشنایی معلمان در اجرای این الگو
- ۵- زمان کم آموزشی
- ۶- احساس عدم اطمینان برای اظهار عقیده
- ۷- عدم کاربرد در سطوح پایین آموزشی

روشهای تدریس تعاملی

۱- روش پرسش و پاسخ

حرکت از معلوم به مجهول (روش سقراطی)

این روش بر ۳ اصل متکی است:

1. وجود سوال یا مساله ای که کنجکاوی برانگیز باشد
2. طرح سوالهای متوالی برای تداوم فعالیتهای ذهنی
3. هدایت تلاش ذهن برای کشف آگاهانه مساله

محاسن و محدودیت های روش پرسش و پاسخ

محاسن:

- ۱- موجب تقویت اعتماد به نفس
 - ۲- ایجاد علاقه و تقویت تفکر خلاق
 - ۳- تقویت استدلال و قدرت اظهار نظر
 - ۴- مشارکت و نتیجه گیری در بحث
 - ۵- افزایش انگیزه فعالیت، مطالعه و تحقیق
- محدودیت ها:

- ۱- برای کلاس های پرجمعیت مناسب نیست
- ۲- مستلزم هدفهای مشخص و وقت زیاد است
- ۳- در صورت عدم تسلط و مهارت معلم ممکن است به انحراف رود
- ۴- در همه دروس قابل اجرا نیست

روشهای تدریس تعاملی

۲- روش ایفای نقش

۱- معلم یا مسئول اجرا

۲- ایفاگران نقش (دانش آموزان داوطلب)

۳- مشاهده کنندگان

مفهوم نقش

- ▶ به واکنشی که افراد نسبت به دیگران نشان می دهند، نقش گفته می شود
- ▶ نقش زنجیره ای از احساسات، اعمال و حرفهای یک فرد است که به صورت یک الگوی خاص متبلور می شود.

عوامل ایجاد و تثبیت نقش:

- ▶ شخصیت فرد
- ▶ شخصیت و چگونگی برخورد سایرین
- ▶ درک افراد از احساسات خود نسبت به دیگران
- ▶ قواعد اجتماعی - فرهنگی

مفهوم نقش

- ▶ رضایت یا عدم رضایت از نقش به نوع تجربه و میزان آگاهی از نقش بستگی دارد.
- ▶ ایفای نقش به دانش آموزان کمک می کند موقعیت های اجتماعی و مسائل خص بین فردی و تعارض های موجود را تحلیل کنند.
- ▶ دانش آموزان :
 - ▶ ۱- احساسات خود را بررسی و ارزیابی می کنند
 - ▶ ۲- از نگرشها، ارزشها و ادراکات خود آگاه می شوند
 - ▶ ۳- مهارتهای حل مساله خود را افزایش می دهند
 - ▶ ۴- به کاوش مفاهیم دروس می پردازند

نقش بازی کردن روانی

▶ اگر افراد ارزشها و نگرشهای خود را بشناسند و آنها را با قاید دیگران مقایسه کنند می توانند تا اندازه ای نظام اعتقادی خود را کنترل، بازنگری و بازیابی کنند. (جهت درمان و یا تغییر رفتار)

مراحل اجرای ایفای نقش

- ۱- تعیین موضوع و طرح مسأله
دارای جذابیت، روشن و واضح (مثالها، داستانها، فیلم)
- ۲- انتخاب ایفاگران نقش و تعیین نقشهای آنان
دانش آموزانی که درگیر مسأله شده یا نگرشهایی ابراز داشته و یا باید آن نقش را یاد بگیرند.
- ۳- فراهم کردن امکانات و پردازش صحنه
- ۴- آماده کردن دانش آموزان برای مشاهده
- ۵- اجرای نمایش
- ۶- بحث و ارزشیابی
- ۷- اجرای مجدد نمایش
- ۸- بحث و ارزشیابی مجدد
- ۹- تقسیم تجارب و تعمیم آنها

محاسن و محدودیت های روش ایفای نقش

محاسن :

۱. تحلیل رفتارها و ارزشهای فردی
۲. ایجاد راهبردهای حل مساله
۳. رشد و همدلی
۴. کسب اطلاعات اجتماعی و احساس امنیت در ابراز عقاید
۵. ایجاد رابطه عاطفی در فرایند یاددهی-یادگیری و در نتیجه اثربخشی و یادگیری بهتر
۶. رفع کمرویی دانش آموزان

محاسن و محدودیت های روش ایفای نقش

محدودیت ها:

- ۱- برای تحقق اهداف پیچیده مناسب نیست
- ۲- یک روش جدی تلقی نمی شود
- ۳- به اجرای درست، معلم کارآمد، صرف وقت زیاد و تدارکات نیاز دارد

روشهای تدریس تعاملی

۳- روش بحث گروهی

- ▶ گفتگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان در بحث است.
- ▶ بر خلاف روش سخنرانی دانش آموزان فعالانه در فعالیتهای آموزشی و یادگیری مشارکت دارند.
- ▶ دانش آموزان باید توانایی سازماندهی عقاید خود، انتقادات دیگران، مقایسه و ارزیابی نظرهای مختلف را داشته باشند.

ویژگی دروس قابل اجرا به صورت بحث گروهی

- ۱- مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان در بحث
- ۲- داشتن اطلاعات لازم و پیش نیاز
- ۳- درباره آن بتوان نظرهای متفاوت اظهار داشت
- ۴- شخصیت، تیزهوشی، بردباری و خونگرمی معلم

اهداف روش بحث گروهی

1. ایجاد علاقه و آگاهی مشترک
2. پرورش تفکر انتقادی
3. اظهار نظر در جمع
4. انتقادپذیری
5. مدیریت و رهبری در گروه
6. قدرت بیان و استدلال
7. قدرت تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری
8. آشنایی با روش کسب اطلاعات و حل مساله
9. رابطه مطلوب اجتماعی

مراحل اجرای بحث گروهی

مرحله اول) آمادگی و برنامه ریزی

بررسی نیازها، میزان معلومات، علایق و تجارب قبلی دانش آموزان و تعیین اهداف، پس از آن :

۱. انتخاب موضوع

موضوعات غیر مباحثه ای (هدف : آگاهی و شناخت)

موضوعات مباحثه ای (هدف : یادگیری بهتر)

۲. فراهم کردن زمینه های مشترک

یکسان سازی اطلاعات دانش آموزان در زمینه مورد بحث

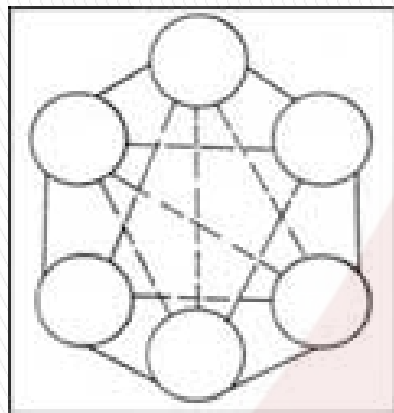
۳. تعیین نحوه آرایش شبکه های ارتباطی

آرایش شبکه ها ارتباطی (همبستگی مثبت و مستقیم بین برخورد چشمی)

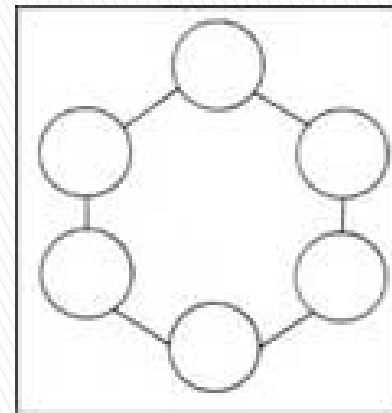
شبکه های متمرکز و غیر متمرکز (دایره ای، چند کانالی، نیم دایره)

۴. انتخاب افراد و تعیین نقش آنها

الف) رهبر گروه ب) دانش آموزان ج) منشی گروه د) شخص مطلع ه) ناظر

آرایش چندکانالی

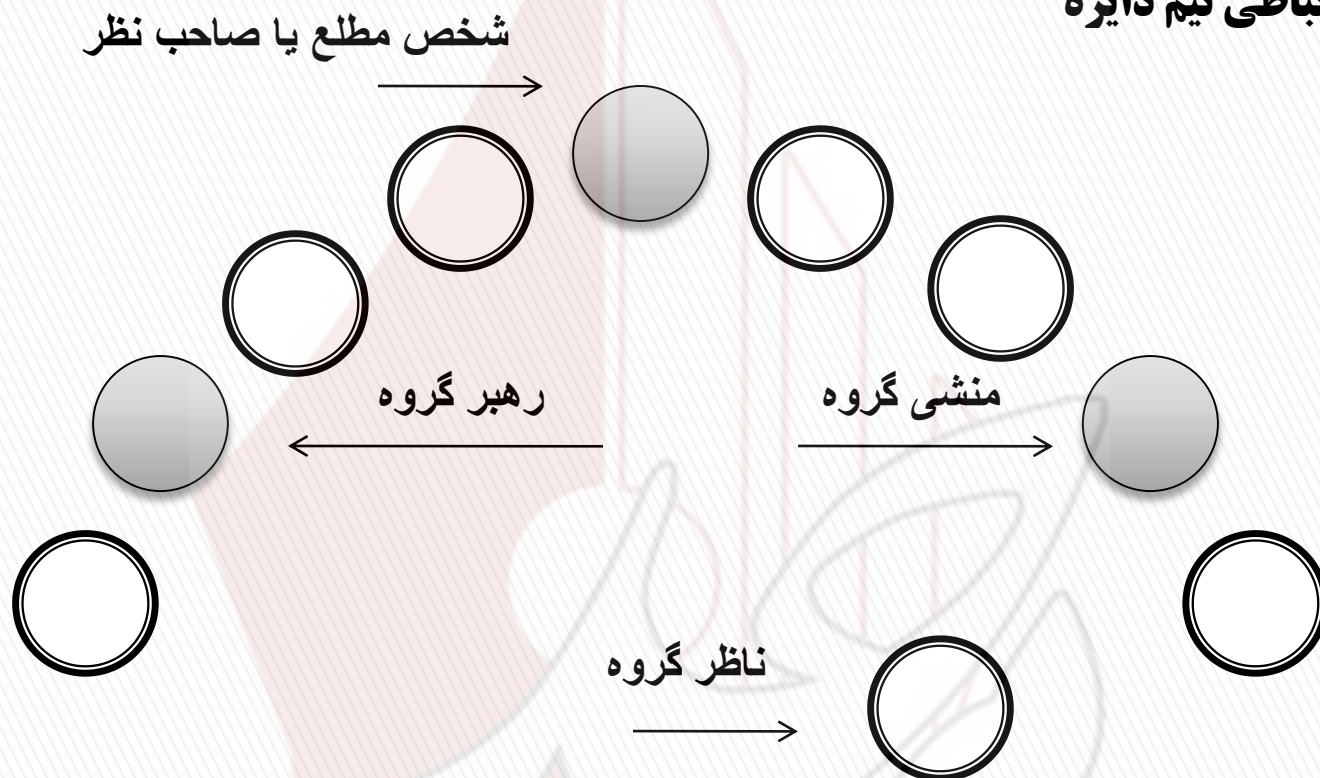

آرایش دایره ای

در آرایش ارتباطی دایره ای افراد فرصت بیشتری برای ارتباط با یکدیگر دارند .
این نوع شبکه ارتباطی، قویترین و موثرترین نوع ارتباط است .

نوع شبکه ارتباطی در نتایج حاصل از بحث موثر است، در مواردی که در موضوعی توافق عمومی وجود دارد ساخت شبکه ارتباطی به شکل متمرکز که معلم یا یکی از دانش آموزان در مرکزیت آن قرار گرفته باشند موثرتر و بهتر است و در موضوعاتی که در آن توافق عمومی وجود ندارد استفاده از شکل غیر متمرکز مناسبتر است.

شبکه ارتباطی نیم دایره

ضمن تمرکز، منعی برای ارتباط متقابل و چندکانالی
وجود ندارد

مراحل اجرای بحث گروهی

مرحله دوم) روش اجرای بحث گروهی

۱. وظایف معلم

الف) فراهم کردن امکانات لازم

ب) شرکت در بحث

کار معلم باید تجزیه و تحلیل و ارزیابی باشد نه مشارکت در بحث

ج) کنترل و هدایت

در صورت انحراف، مکث و سکوت، پذیرش بدون استدلال و مشاهده

سفسطه نا آشنا

۲. وظایف دانش آموزان

فکر و مطالعه، طرح عقاید و تجربیات، همراهی و گوش دادن به بحث،

تصمیم گیری در مور آینده

محاسن و محدودیت های روش بحث گروهی

محاسن :

1. سهیم شدن در عقاید و تجربیات
2. همکاری گروهی و احساس دوستی
3. ارزیابی خود و دیگران
4. افزایش اعتماد به نفس و روحیه نقادی
5. فرصتی برای افراد کم رو و خجالتی
6. تقویت مدیریت و رهبری فراگیران
7. تقویت استدلال و قدرت اندیشه

محاسن و محدودیت های روش بحث گروهی

محدودیت ها:

1. برای کلاسهای پرجمعیت قابل اجرا نیست
2. برای دانش آموزان ابتدایی چندان مناسب نیست
3. روش اجرای آن مشکل بوده، به مهارت نیاز دارد.

روشهای تدریس تعاملی

۴- روش مشارکتی

- ▶ راهبردهای رویکرد مشارکتی مؤثر، دانش آموزان را در اینکه چگونه فکر کنند و چگونه دانش خود را ارزیابی کنند، کمک می نماید.
- ▶ دو عامل مهم و تاثیرگذار در این روش:
- ▶ ساخت مشوق مشارکتی
- ▶ دانش آموزانی که به صورت مشارکتی فعالیت می کنند در دریافت پاداش به هم وابسته اند
- ▶ ساخت وظیفه مشارکتی
- ▶ هماهنگ سازی کوششها و فعالیتها به منظور دستیابی به اهداف

روش مشارکتی

در این روش :

- ▶ دانش آموزان به منظور تسلط بر محتوا گروهی کار می کنند
- ▶ اعضای هر گروه، از دانش آموزانی با موفقیت تحصیلی بالا، متوسط و پایین تشکیل شده است
- ▶ اعضای هر گروه از نژادها، فرهنگ ها و جنسیت‌های مختلف است
- ▶ نظام پاداش به جای فرد مدار، گروه مدار است.

تدریس تعاملی

interactive teaching